

Onttoa televisiotutkimusta

Dan Steinbockin väitöskirjassa (Steinbock 1983) julkituotu mielenkiinto televisiota koskevaan problematiikkaan on sittemmin tuottanut kaksi uutta tutkimusta: tutkimukset YLE:n tv- uutisista (Steinbock 1984) ja television ohjelmakielestä tekstinä (Steinbock 1985a, b ja c). Lähestymistavaltaan hänen uudemmat tutkimuksensa poikkeavat väitöskirjasta sikäli, että niissä on luovuttu käytännöllisesti katsoen täysin psykoanalyttisesta lähestymistavasta. Sen sijaan Steinbock ilmoittaa, että hänen tavoitteenaan on mediaspesifi televisiotutkimus, jonka taustateorian hän hakee semiotiikasta, erityisesti Roland Barthesilta mutta myös osittain Umberto Ecoilta ja Paul Ricoeurolta.

Mediaspesifiyden ajatukseen liittyy Steinbockilla suorastaan messianistisia piirteitä, kun hän kiittää pääosan tehdystä tiedotustutkimuksesta sillä, ettei se hänen mielestään sisällä sellaista käsitteistöä ja metodologiaa, jolla voitaisiin lähestyä televisiota erityislaatuisena tutkimuskohteena. Niinpä hän sivuuttaa-kin nämä tutkimukset varsin vähällä, mikä ehkä voidaan tulkita tähänastisen tutkimuksen arvon implisiittiseksi kieltämiseksi ainakin televisiota koskevan problematiikan osalta.

Tällä kertaa Steinbock ei pitäydy yksinomaan teorian tasolle, vaan hän haluaa soveltaa konseptioitaan myös empiriseen aineistoon. Näin ollen tutkimukset siis jakautuvat varsin perinteisellä tavalla kolmeen osaan: taustateorian ja siihen liittyvän käsitteistön ja metodologian hahmottamiseen, tällä tavoin rakennetun tutkimusongelman operatiivisena listamiseksi ja itse empiriseen tutkimukseen tuloksineen. Keskityn tässä ensisijaisesti hänen tutkimustensa teoreettisiin osiin ja tyydyn tarkastelemaan varsinaista empiristä antia lähinnä ilustroiden.

Steinbockin varsin monisyisistä teoreettisista konseptioista kiinnitän tässä päähuomion lähinnä kolmeen kysymykseen, joiden varassa hänen tutkimustensa teoreettiset lähtökohdat ymmärtääkseni kuitenkin ensisijaisesti lepäävät: mediaspesifin televisiotutkimuksen luonne, Steinbockin valitsemat semioottiset perusolettamukset sekä hänen hahmottelemansa reseptiomalli.

1. **Mediaspesifin televisiotutkimuksen luonne.** Mediaspesifiä televisiotutkimusta ei voida ymmärtää yksinomaan tutkimuskohteen, tässä siis television perusteella. Steinbockin esittämässä vaatimamassa mielessä tällainen spesifiys edellyttää myös kohteesta nousevaa käsitteistöä ja metodologiaa, jotka puolestaan ovat ankkuroituneet jonkinlaiseen taustateoriaan.

"Puhtaassa" mielessä mediaspesifiys on kuitenkin mahdoton. Ei ole olemassa vain ja ainoastaan jostakin tutkimuskohteesta nousevaa käsitteistöä ja metodologiaa. Kun televisiota lähestytään teknisenä välineenä, ongelman tarkasteluun pätee yleensä teknologinen käsitteistö. Kun sitä tarkastellaan yhteiskunnallisena ilmiönä, käsitteistö on olennaisesti laajemminkin yhteiskuntatieteellistä. Jos taas tarkastelun kohteena on television inhimilliset seuraukset, käsitteistö nousee ihmistieteiden perinteestä.

Kaikkein paras todistus tiukan mediaspesifiyden vaatimuksen mahdottomuudesta on kuitenkin Steinbockin oma tutkimus. Joutuuhan hän noutamaan teoreettisen arsenalinsa semiotiikasta, joka ei ole sen televisiospesifimpi lähtökohta kuin vaikkapa tietoteoria. Taustateorian ja siitä nousevan käsitteenmuodostuksen sekä metodologiset perusolettamukset lyö lukkoon paremminkin tutkimusongelma kuin tutkimuskohde. Itse asiassa Steinbock tulee implisiittisesti sitoutuneeksi ratkaisunsa myötä varsin vulgääriin tietoteoriaan, jossa tiedostusprosessin perustekijät (käsitteet ja metodologia) määräytyvät yksinomaan objektista (tutkimuskohde), ei subjektin ja objektin välisestä suhteesta (tutkimusongelma).

2. **Semioottiset perusolettamukset.** Semiotiikan kenttä on hyvin heterogeeni-

nen. Nimenomaan uusimmassa tutkimuksessaan Steinbock (1985a) on ankkuroinut lähtökohtansa selvemmin ranskalaiseen koulukuntaan, nimenomaan Barthesiin ja lähinnä vielä tämän varhaisempiin teksteihin (Barthes 1957 ja 1964); tosin hän noukkii käsitteitä ja kysymyksenasetteluita myös muilta. Hän vyöryttää esille valtaisan ja problematisoimattoman semioottisen käsiteapparaatin piittaamatta käsite-ekonomian periaatteesta. Lisäksi näiden käsitteiden keskinäissuhteet jäävät osin hämäräksi, ts. niistä ei muodostu johdonmukaista käsitestruktuuria. Tarkastelen tässä kuitenkin muutamia muita, ymmärtääkseni vielä fundamentalisempia ongelmia, jotka sisältyvät Steinbockin semioottisiin perusolettamuksiin.

Visuaalinen, auditiivinen ja lingvistinen. Steinbock puhuu tv-uutistutkimuksessaan visuaalisista, auditiivisista ja lingvistisistä koodeista (Steinbock 1984, 18-19) ja television ohjelmakieltä käsittelevässä tutkimuksessaan visuaalisista, auditiivisista ja lingvistisistä ulottuvuuksista (Steinbock 1985a, 36-40). Kummassakin tapauksessa hän tulkitsee lingvistisen koodin ja ulottuvuuden peräti kummallisesti. Hänen mukaansa lingvististä edustaa ainoastaan kirjoitettu teksti, ei siis puhuttu, jonka hän sulkee auditiivisen piiriin. Aivan samoin perustein olisi ollut mahdollista liittää kirjoitettu teksti visuaalisen piiriin ja näin hävittää koko kiusallinen kysymys lingvistisestä. Joka tapauksessa Steinbockin tekemä ratkaisu vääristää visuaalisen, auditiivisen ja lingvistisen suhteita, koska esimerkiksi televisiossa lingvistinen alue typistyy kirjoitetuiksi teksteiksi. Ymmärtääkseni oikea ratkaisu olisi ollut se, että lingvistisen piiriin kuuluu (luonnollinen) kieli niin puhuttuna (auditiivisena) kuin kirjoitettunakin (visuaalisena).

"Teksti" ja "luenta". Ajatus audiovisuaalisten tekstuaalisuudesta on sinänsä mielenkiintoinen ja hedelmällinen. Steinbock kuitenkin hukkaa nämä mahdollisuudet näivettäessään kysymyksen tekstuaalisuudesta pelkiksi teknisluontoisten mahdollisuuksien yksittäisten ilmentymien inventaarioksi. Näin "tekstin" ja "luentan" käsitteet jäävät peikästään ulkoiseksi etiketeiksi ilman todellista sisältöä. Yksi kehittelemisen arvoinen mahdollisuus olisi ollut se, että tekstuaalisuuden

ajatusta olisi kehitelty problematisoimalla sitä kautta audiovisuaalisten ilmausten spesifi propositionaalinen luonne. Tällöin olisi ollut mahdollista puhua tekstistä ja luennasta näiden käsitteiden aidossa mielessä, siis erilaisten ilmausten käsitteellisenä tulkitsemisena.

Denotaatio ja konnotaatio. Molemmissa tarkasteltavissa tutkimuksissa Steinbock nojaa laajasti denotaation ja konnotaation väliseen erotteluun sekä välittömästi että liittäen ne muihin semioottisiin peruskäsitteisiin, esimerkiksi ikonin, indeksin ja symbolin sekä paradigman ja syntagman käsitteisiin. Vaikka Steinbock korostaakin denotaation ja konnotaation välisen erottelun olevan "monessakin mielessä sopimuksenvarainen", hän katsoo sillä olevan kuitenkin "heuristista arvoa" (Steinbock 1984, 13). Kenties näin on, mutta Steinbock käyttää samanaikaisesti käsitteitä, joiden ero tähän erotteluun jää vähintään epäselväksi. Esimerkiksi käsiteparin denotaatio/konnotaatio suhde Barthesilta peräisin olevaan käsitepariin ilmaisu/sisältö on ongelmallinen, koska ne ovat osin päällekkäisiä. Eikö sittenkin olisi ollut parempi soveltaa kielenfilosofian erotte- lua, johon Frege (1967) viittasi käsiteparilla Sinn/Bedeutung ja Quine (1960) käsiteparilla meaning/reference? Vielä perustavampi ongelma liittyy siihen, että Steinbock on ensisijaisesti kiinnostunut konnotaation alueesta ja kuitenkin hän sanoo lähestyvänsä television ohjelmakieltä tekstinä. Näin syntyy ristiriitainen tendenssi: tekstuaalisuus vie kohti "järjellisyys" aluetta, mutta kiinnostus konnotaatioihin kampeaa tutkimusta "elämyksellisyyden" alueelle.

3. Reseptiomalli. Kehittelemällä Econ (1976) kommunikaatiomallia päätyy Steinbock omaan reseptiomalliinsa (Steinbock 1985a, 63-64). Hän määrittelee tämän toteamalla, että "yleisesti ottaen voidaan sanoa, että reseptiomallin kannalta avainasemassa ovat ne psyykkiset vaikutelmat, joita katsoja televisiosuhteessa saa tietynlaisista ohjelmakielistä" (Steinbock 1985a, 79-80). Toisaalta hän sitten kuitenkin ilmoittaa pyrkivänsä lukemaan television ohjelmakieltä tekstinä tarkoit- taen luennalla jotakin, jolle on ominaista "korkeampi kompetenssi" (vrt. Steinbock 1985a, 78). Näin ollen luenta voitaisiin

tajuta lähinnä pyrkimyksenä ymmärtää ohjelmakieltä, esimerkiksi siihen liittyvien denotatiivisten ja konnotatiivisten merkitysten käsitteellisenä tulkitsemisena.

Reseptiomalli ja pyrkimys luentaan edustavat siten ristiriitaisia pyrkimyksiä. Edellinen on kiinnostunut - Steinbockin omin sanoin - "psykkisistä vaikutelmista" ja jälkimmäinen puolestaan - jälleen hänen omin sanoin - "korkeammasta kompetenssista", jota tuskin voidaan ymmärtää muuna kuin psykiset vaikutelmat ylittävänä käsitteellistämisen kykynä.

Kritiikki Steinbockin mediaspesifin televisiotutkimuksen perusolettamuksia vastaan voidaan kiteyttää kahteen seikkaan. Ensinnäkään hän ei kykene rakentamaan tutkimuskohteesta nousevaa käsitteistöä, metodologiaa ja taustateoriaa, jotka sisältyvät hänen ongelma-asetteluunsa. Toiseksi hän vyöryttää esille hämärän ja moniselitteisen käsiteviidakon sekä omaksuu keskenään ristiriitaisia teoreettisia perusolettamuksia.

Kohti empiriaa

Seuraava kysymys koskee sitä, miten Steinbock kääntää teoreettiset empiiriseksi tutkimusasetelmaksi, siis väljästi ymmärrettyinä operationaalistaa ne. Tarkastellessa erikseen hänen kumpaakin tutkimustaan.

(1) **Tv- uutiset.** Tv-uutisilla Steinbock tarkoittaa lähinnä uutislähetystä, joka noudattaa uutiskaavaa. Uutiskaava ilmenee lähinnä uutisosioiden välisenä suhteena. Osio ei puolestaan ole yksittäinen uutinen, vaan niiden muodostama aiheenmukainen kokonaisuus kuten kotimaan tai ulkomaan uutiset. Tv-uutisten perusyksiköitä kuitenkin ovat uutisaihe - joka ilmeisesti on lähinnä sitä, mitä yksittäisellä uutisella tarkoitetaan - uutisyksiköt ja uutiselementit. Uutiselementejä ovat ne ainekset, joista uutinen muodostuu, ja uutisyksikkö lähinnä näiden ainesten erilaisia kombinaatioita (Steinbock 1984, 10-12 ja 19.)

Näin siis Steinbock positivistisen tradition hengessä purkaa kysymyksen uutisesta yleensä ja tv-uutisesta erityisesti luokiteltaviksi ja mitattaviksi alkutekijöiksi. Tällaisen operationaalis-

tamisprosessin myötä itse empiirisestä tutkimusasetelmasta katoaa koko semioottinen erityisproblematiikka, joka on kuitenkin hänen teoreettinen lähtökohtansa. Jos lähdetään siitä, että semiotiikka on tiede, joka tutkii merkin sosiaalisesti muodostuneita merkityksiä, Steinbockin tapa operationaalistaa tutkimusasetelmansa johtaa kokonaan toiseen suuntaan, nimittäin erilaisten struktuurien inventointiin ja sekunttien mittaamiseen.

(2) **Television ohjelmakieli tekstinä.** Pyrkinessään erittelemään television ohjelmakieltä on Steinbock olennaisesti tv-uutistutkimustaan perusteellisemmin yrittänyt ratkoa semiotiikasta käsin lähtevän tutkimuksen operationaalistamisen ongelmia. Hän erottaa neljä lähestymistasoa: todellinen televisiotoiminnan taso, terminologinen taso, retorinen taso ja lopuksi tutkijan metakieli. Todellinen taso tarkoittaa televisiossa mahdollisia kuva/ääni/sana -kombinaatioita, joita sitten tarkastellaan terminologisella tasolla. Retorinen taso puolestaan on kiinnostunut televisioilmaisuuun liittyvistä konnotaatioista. (Steinbock 1985a, 28-46.)

Steinbockin tekemässä ratkaisussa herättää kysymyksiä lähinnä terminologisen ja retorisen tason suhde kaikkine seurauksineen. Terminologinen taso viittaa denotatiivisesti todelliseen ohjelmatoiminnan kieleen, siis kuva/ääni/sana -kombinaatioihin. Siirtyessään retoriselle konnotaatioiden tasolle Steinbock joutuu sitten oletamaan ulkopuolisen tekijän, jonkinlaisen keskivertokatsojan. Näin hänen ratkaisustaan jäävät puuttumaan kaikki todellisuuteen - siis triviaalisti kuvien, äänten ja sanojen sisältöön - liittyvät denotaatiot ja näin keskivertokatsojan konnotaatiot loogisesti liittyisivät vain ilmaisutapaan.

Näistä ohjelmakielen tasoista Steinbock kuitenkin erottaa ohjelmakielen kuvauksen - kuvaustahot, -tilat ja -tasot - jotka sitten edustanevat tutkijan metakieltä. Kuvaustahoja ovat rakenteellinen, temaattinen ja juonen taho. Kuvaustilat, joissa mainittuja tahoja tarkastellaan, hän jakaa diakronisiin ja synkronisiin. Kuvaustasojahan lähinnä lingvististen mallien pohjalta erottaa kolme: semantiikka, syntaksi ja morfologia. Näistä hän kuitenkin keskittyy huolellisimmin kehittämään ensisijai-

sesti syntaktiseen tasoon liittyviä syntagmaattisia rakenteita. (Steinbock 1985a, 46-62.)

On selvää, että ohjelmakielen ja sen kuvauksen tason erottelu jää väistämättä ongelmalliseksi ja muodostuu päällekkäiseksi: jo ohjelmakielen esittely ja erittely edellyttää kuvaukseen liittyvää käsitteistöä, joten raja näiden kahden välillä hämärtyy. Edelleen Steinbock tuo kuvauksen tasoon mukaan uusia aineksia. Nämä ainekset ovat jossain mielessä todellisuussidonnaisia, mutta ne eivät kuitenkaan ole Steinbockin esittämässä muodossa edustettuina itse ohjelmakielellä. Tällä tarkoitan esimerkiksi hänen temaattiseen ulottuuteen sisällyttämiään moraalisia teki-joita, miljöötä ja henkilöitä.

Näin hahmoteltu kompleksinen struktuuri ei hevin käänny empiiriseksi tutkimusasetelmaksi. Siksi Steinbock joutuukin suorittamaan radikaalia yksinkertaistusta siten, että vain osa - ja sekin suhteellisen kapeassa muodossa - hänen teoreettisella tasolla hahmottelemastaan operationaalistamisesta välittyy reaalisiksi empiiriseksi tutkimukseksi: lopulta hän jo tyytyy laskeskelemaan syntagmajen määriä, kohtausten ja otosten pituuksia, erilaisten siirtymien määriä yms. sekä varsin yleisellä tasolla hahmottelemaan retoristen systeemien yleisiä linjoja.

Tulosten semioottisuus

Parhaan kuvan Steinbockin tutkimusotteen ongelmista saa kuitenkin tarkastelemalla niitä empiirisiä tuloksia, joihin hän päätyy. Tarkastelen nytkin erikseen hänen tv-uutistutkimustaan ja tutkimustaan television ohjelmakielestä tekstinä.

(1) **Tv-uutiset.** Jo Steinbockin tapa operationaalistaa tutkimusongelmansa lyö lukkoon tulosten suunnan: saamme tietää sekunttien tarkkuudella, miten paljon nopeampitempoiset BBC:n ja ITN:n uutiset ovat kuin YLE:n uutiset; lisäksi tapahtumaan liittyvien audiovisuaalisten elementtien vähäisyys YLE:n uutisissa merkitsee action-elämyksen puuttumista. Edelleen tutkimus kertoo YLE:ssä käytettävän kuvakokoja kuten muuallakin maailmalla, mutta diojen käytössä olisi vielä oppimista.

Tosin Steinbock jälkimmäisessä tutkimuksessaan antaa tv-uutisille synnin-

päästön suhteessa muihin ajankohtaisohjelmiin, sillä "ne eivät ole siinä määrin jäljessä kansainvälisistä standardeista kuin kotimaiset ajankohtaisohjelmat" (Steinbock 1985c, 32). Tietysti herää kysymys, mitkä ovat nämä standardit ja mikä ne määrää. Steinbockille ne näyttävät olevan lähinnä BBC 1:n *Nine O'Clock News* ja ITN:n *News at Ten* 12.4.1984.

Tulokset herättävätkin kysymyksen, mitä erityisen semioottista niissä on. Samoihin tuloksiin olisi ollut mahdollista päästä jokseenkin täysin ilman mitään semioottisia oletuksia. Ilmeisesti näin Steinbockille kostautuu se, ettei hän itse asiassa missään vaiheessa aseta kysymystä, mikä on uutinen ja sille ominainen semioottinen problematiikka. Näin kysymys uutisesta hajoaa hänen käsittelyssään ajassa eteneväksi kuvien, äänten ja sanojen kudelmaksi.

(2) **Television ohjelmakieli tekstinä.** Muutamien esimerkkien valossa Steinbock tarkastelee perhesarjojen, toimintasarjojen, musiikkiesitysten ja -videoiden, mainoselokuvien, ajankohtaisohjelmien, lastenohjelmien ja viihdeohjelmien ohjelmakieltä. Jo nämä valinnat kuvaavat Steinbockin mielenkiinnon suuntaa: pääpaino on fiktiivisillä esityksillä ja varsinaisen tv-journalismin problematiikka jää varsin vähäiselle huomiolle.

En tässä ryhdy referoimaan Steinbockin tutkimustuloksia. Tyydyn pariin esimerkkiin, jotka riittänevät illustroimaan niiden perusluonteen. Toiseksi esimerkiksi valitsen perhesarjat (Steinbock 1985b, 7-24) ja toiseksi ajankohtaisohjelmat (Steinbock 1985c, 8-17).

Perhesarjojen esimerkkitapauksiksi Steinbock on valinnut **Peyton Placen**, **Dallasin** ja **Dynastian**. Pelkistäen sanottuna hän on päätenyt siihen, että syntaktisten syntagmajen tempo on kiihtynyt, kohtausten määrä on lisääntynyt ja niiden kesto lyhentynyt. Arkikielellä tämä tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että esitystapa on nopeutunut - siis tulos, jonka jokainen televisionkatsoja on havainnut.

Teemojen osalta Steinbock päätyy siihen, että perhesarjat käsittelevät perheitä joihin sitten liittyvät tutut sivujuonteet. Sen sijaan moraaliset tekijät ovat siinä mielessä muuttuneet, että kuvaan on tullut mukaan avoin

kaksinaismoraali ja seksuaalisuus, joka usein kytkeytyy vallantavoitteluun. Sosiaalista liikkuvuutta ei esiinny ja asenteet ovat säilyneet konservatiivisina. Näin siis Steinbock on loppujen lopuksi päätenyt varsin perinteisiin sarjafilmejä koskevaan pohdiskeluun, joka ei laadullisesti poikkea Joan Harmsin, Max Randin ja Keijo Savolaisen (1970) jo 15 vuotta sitten ilmestyneestä vastaavasta erittelystä.

Esimerkeiksi ajankohtaisohjelmista Steinbock on ottanut kolme ohjelmaa: Ajankohtaisen kakkosen vuosilta 1974 ja 1984 sekä A-studion vuodelta 1984. Näiden kolmen jutun varaan siis jää Steinbockin koko televisiojournalismia koskeva pohdiskelu. Myös johtopäätökset jäävät kovin niukoiksi, kun hän asiaohjelmien osalta sivuuttaa täysin sisällöllisen aineksen, jota hän sentään fiktiivisten esitysten osalta pyrki hahmottelemaan temaattisena ulottuvuutena.

Näin asiaohjelmien ohjelmakielen luenta tekstinä tuottaa tulokseksi lähinnä sen, että tempo on hieman kasvanut ja visuaalinen ilmaisu monipuolistunut, joskaan eivät Steinbockin mielestä riittävästi. Edelleen ajankohtaisohjelmissa on vaivana liiallinen puhuminen ja kavalista ilmaisua rasittaa karkea montaa-ajattelu.

Normatiiviset pyrkimykset

Steinbockin tutkimuksiin rakentuu sisään selvä normatiivinen trendi: hän haluaa suomalaiselta tv-ohjelmistolta enemmän "action-elämyksiä" ja suurempaa "visuaalista varieteettia". Ilmeisesti käsitteet ovat peräisin lähinnä kansainvälisistä esimerkeistä, jotka näyttävät näin muodostavan sen kaavan, johon Steinbock pyrkii myös tšekäläiset ohjelmat suhteuttamaan. Lisäksi hänen tutkimuksiinsa sisältyy selvä pedagoginen trendi, sillä hän tarjoilee tuloksiaan toimittajille-opiksi-ja-ojennukseksi -hengessä. On vain mielenkiintoista todeta, että opetukset eivät ole kovin hyvin sopusoinnussa YLE:n johdon korostaman kansallisen kulttuuriperinnön vaalimistehtävän kanssa.

Tieteelliseltä kannalta on tietysti problemaattista, miten tutkimuskohteen selittämistä koskevat teoreettiset ja empiiriset tulokset ovat käännettävissä

käytännön toimintanormeiksi. Tämä kysymys ei kuitenkaan askarruta Steinbockia. Näyttääkin siltä, että hänen tutkimustensa takana olisi viime kädessä ohjelmapoliittisia pyrkimyksiä, lähinnä informatiivisen ohjelmapolitiikan - tai siitä luodun fiktion - vastustaminen.

Tieteelliseltä kannalta ensisijainen kritiikki voidaan kuitenkin kohdistaa semioottisen taustateorian ja itse empirian suhteeseen. Päälimmäiseksi jää se vaikutelma, että semiotiikan pääasiällisena tehtävänä on antaa tutkimukselle sellainen kuorutus, joka auktorisoisi ne tieteellisyydellä. Menetelmästä tulee etsimättä mieleen Cervantesin esipuhe **Don Quijoteen**:

"Jos sitten tahdotte osoittaa olevanne humanistisiin aineisiin perehtynyt mies ja kelpo kosmografi, pitääkää huoli siitä, että kertomuksessanne mainitaan Tajo-joki, niin saatte siitä kohta jälleen mainion muistutuksen, tähän tapaan: Tajo-joki on saanut nimensä eräästä Espanjan kuninkaasta; sen lähteet ovat siellä ja siellä, se päättää juoksunsa valtameren suudellen kuuluisan Lissabonin kaupungin muureja, ja sen hiekassa arvelaan olevan kultaa, jne. Jos ovat puheena rosvot, tarjoan teille Cacus-jättiläisen tarinan, sillä osaan sen ulkoa; jos irstaat naiset, voitte turvautua Mondonedon piispaan, jolla on teille lainata Lamia, Lais ja Flora, ja tämä muistutus luetaan teille suureksi ansioksi; jos julmat naiset, niin Ovidius luovuttaa teille Medean; jos loitsijat ja noidat, niin Homeroksella Kalypso ja Vergiliuksella Circe..."

Ilkka Tervonen

Kirjallisuus

- BARTHES, Roland. Mythologies. London, 1973. (1957)
BARTHES, Roland. Elements of Semiology. New York, 1967. (1964)
ECO, Umberto. A Theory of Semiotics. Bloomington, 1976.
FREGE, Gottlob. Kleine Schriften. Darmstadt, 1967.
HARMS, Joan & RAND, Max & SAVOLAINEN, Keijo. Sarjafilmiä maailmat. Helsinki, 1970.
QUINE, Willard van Orman. Word and Object. Cambridge, 1960.

STEINBOCK, Dan. Televisio ja psyyke. Televisiosuhde, illusionismi ja anti-illusionismi. Espoo, 1983.

STEINBOCK, Dan. YLE:n tv-uutisten auditiivisten, visuaalisten ja lingvististen koodien kartoitusanalyysia: case study. Yleisradion suunnittelu- ja tutkimusosasto, sarja B 5, 1984.

STEINBOCK, Dan. Television ohjelmakieli tekstinä. Teoreettinen tutkimus (I). Yleisradion suunnittelu- ja tutkimusosasto, sarja B 1a, 1985. (1985a)

STEINBOCK, Dan. Television ohjelmakieli tekstinä. Empiirinen tutkimus (II). Yleisradion suunnittelu- ja tutkimusosasto, sarja B 1b, 1985. (1985b)

STEINBOCK, Dan. Television ohjelmakieli tekstinä. Empiirinen tutkimus (III). Yleisradion suunnittelu- ja tutkimusosasto, sarja B 1c, 1985. (1985c)

kirja~arvioita

Juhani Wiion käyttöarvolupaus

WIIO, Juhani. Televisio ja arkikäyttäytyminen. Tutkimus mahdollisuuksista vaikuttaa television avulla kansalaisten terveyteen liittyviin elintapoihin. Espoo, Weilin+Göös, 1984.

Juhani Wiion väitöskirjan **Televisio ja arkikäyttäytyminen** -otsikon kuullessaan saattoi joku odottaa jonkinlaista steinbockilaisen tarkastelun jatkoa: nimellään kirja lupaa panoksen psyyken ja television suhteiden tutkimukseen. Viisaasti Juhani Wiio on kuitenkin tehnyt lisäyksen alaotsikkoonsa: **Tutkimus mahdollisuuksista vaikuttaa television avulla kansalaisten terveyteen liittyviin elintapoihin.** Aivan tietämätön ei tämä väitöskirja steinbockistakaan ole. Useissa kohdin esitetään viittauksia, mutta varsin kriittisiä: "Väitteitä siitä, että katsoja avaa vain harvoin television katsoakseen ainoastaan tietyn ohjelman ja että katsojalle on monesti yhdentekevää, mitä hän katsoo (ks. Steinbock 1983, 41-43), voidaan yleistettynä pitää, ei vain lievästi virheellisinä, vaan jopa todellisuuden kanssa ristiriidassa olevina käsityksinä" (s. 172, korost. IKH).

Steinbockin väitöskirjaan **Televisio ja psyyke** perehtyneet voivat tosin olla perustellusti eri mieltä tuosta kritiikistä. Mutta Steinbock ei varsinaisesti ole Wiion tutkimuksen kiintoisin kysymys, vaikka hänen ajattelunsa torjuminen viittaakin tiettyyn todellisuuskäsitykseen. Eikä vain todellisuuskäsitykseen, vaan kokonaiseen paradigmaan, jota on tiedotusopissa totuttu nimittämään mm. vaikutustutkimukseksi, mass communication-traditioksi tai perillemenotutkimukseksi (ks. esim. Pietilä 1977 ja Kahma 1984).

Tutkimuksen empiirinen tehtävänasettelu rakentuu em. perinteen pohjalta seuraavan sisältöiseksi: "millä edellytyksillä ja missä määrin television kautta välitetyt, tietoisesti vaikuttamaan tarkoitetut sanomat voivat saada aikaan muu-